

ПЕДАГОГИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА КОМПЮТЪРНО БАЗИРАНОТО ОБУЧЕНИЕ И ИНТЕРАКТИВНАТА МУЛТИМЕДИЯ В ПРОЦЕСА НА ОВЛАДЯВАНЕ НА ЧУЖД ЕЗИК

Екатерина Георгиева Попандонова

***Abstract:** The article examines and presents the main phases in the process of acquiring a foreign language through the help of the new computer technologies and the influence the interactive multimedia renders in that process. The potentials of the classroom as a learning environment for the realization of an effective learning process through the help of multimedia are presented as well.*

***Key words:** computer-based teaching, interactive multimedia, foreign language, effective learning компютърно базирано обучение, интерактивна мултимедия, чужд език, ефективно учене*

УВОД

През последните десетилетия процесът на изучаване на чужд език е съпътстван от използването на разнообразни компютърни технологии от различни генерации. Докато някои от тези технологии постепенно излизат от употреба, възможностите на образователната интерактивна мултимедия, представяна с помощта на компютри без съмнение става изключително популярно средство за обучение и за учители и за ученици. Педагогическата притегателна сила на това, което може да се нарече ‘нови технологии’ не е само в тяхната новост и атрактивност, но и в потенциалните им възможности за повишаване на ефективността на учене и преподаване.

ЕТАПИ В ПРОЦЕСА НА ОВЛАДЯВАНЕ НА ЧУЖД ЕЗИК, БАЗИРАН НА КОМПЮТРИ

Проследяването на историята на интегрирането на технологиите в обучението позволява обособяването на три специфични фази, които Warschauer и Healey определят като бихевиористично, комуникативно и цялостно учене на език, базирано на компютрите (Warschauer & Healey 1998b). Преминаването към нова фаза не означава задължително отхвърлянето на програмите и методите на предишната, по-скоро старата се включва в рамките на новата. Фазите не придобиват известност изведнъж, а като всички нововъведения се приемат бавно и с променлив успех.

Бихевиористичното учене на език с помощта на компютри може да се смята за подкомпонент на по-широката област на базираното на компютрите чуждоезиково обучение. Този подход в обучението бележи началото си през 50те години на 20 век и се утвърждава като масова практика през 60те и 70те години. Сериозно влияние върху

организационно-съдържателните му характеристики играят доминиращите по онова време бихевиористични идеи за ученето. В технологичен план бихевиористичното чуждоезиково учене с помощта на технологиите се отличава с повтарящи се, стандартни езикови упражнения на компютър, най-вече свързани с овладяването на граматика и умения за превод. Във връзка с тезата на бихевиоризма, че повторението е съществено за ученето, на чуждоезиковото обучение се гледа като на процес на имитиране и подсилване като учениците повтарят, това което чуват и приспособяват речта си спрямо положителната или отрицателна обратна връзка. По този начин езикът се учи чрез усилената практика на повторение по контролиран начин, за да се избегнат потенциалните грешки при заучаване. Този тип чуждоезиково обучение подпомага основната програма за преподаване на език. Тъй като компютрите идеално подхождат на програми, които представят упражнения за повторение, според методологията на бихевиоризма, те лесно могат да се използват като среда за обучение.

В края на 70те и началото на 80те години бихевиористичното учене на език базирано на компютри губи своето влияние по две основни причини. От една страна бихевиористичните подходи за ученето на език са отхвърлени на теоретично и педагогическо ниво (Warschauer 1996:6), от друга, въвеждането на микрокомпютъра предоставя нови възможности, които поставят началото на нова фаза на базираното на компютри чуждоезиково обучение.

Втората фаза на развитие на идеите за връзката 'изучаване на език – компютри' се свързва с комуникативния подход в преподаването, който става известен през 70те и 80те. Основният фокус тогава се насочва към формиране на комуникативната компетентност, която като степен на важност започва да доминира над лингвистичната. Защитниците на този подход смятат, че програмите за упражнение и практика от предишното десетилетие не предоставят достатъчно възможности за стойностна автентична комуникация. Този модел акцентира по-скоро на практикуването на езика, отколкото на правилното възпроизвеждане на езикови форми. Комуникативното чуждоезиково обучение базирано на компютрите намира теоретичната си основа в когнитивната теория за ученето, според която то е повече процес на откриване, изразяване и развитие.

За много защитници на този подход фокусът не е толкова върху връзката ученик - компютър, колкото върху взаимодействието ученик – ученик пред компютъра. За обучението по чужд език това означава, че граматиката се учи от контекста и с езика се борави вместо да се имитира. Един от главните поддръжници на този нов подход е Underwood (1984:52), според който този вид обучение акцентира повече върху използването на формите отколкото върху самите форми. Граматиката се преподава косвено и скрито, без ясно изразяване на правила. Учениците се насърчават да боравят с оригинално произношение и не се отбелязват грешките им. Съществува гъвкавост по отношение на отговорите им. Създава се среда, в която чуждият език се използва по естествен начин на и извън екрана на компютъра.

В допълнение към модела “компютърът като преподавател”, съществува и друг модел на чуждоезиково обучение, използван за комуникативни дейности – “компютърът като стимул” (Taylor & Perez 1989:63). В този случай целта на ученето на език не е толкова учениците да открият верния отговор, колкото да се стимулира дискусията по между им и критичното мислене.

Друг модел при комуникативното чуждоезиковото обучение включва “компютърът като средство” (Brierley & Kemble 1991). При този модел не е задължително програмите да предоставят езиков материал, а по-скоро се дава възможност за използване и разбиране на езика. Примери за компютъра като средство са текстообработка (word processing), програми за проверяване на правописа или граматика, издателски програми и др. Съществуват и известен брой програми за упражнение и практика, които могат да се използват за по-комуникативни цели – например, на учениците се задава работа по двойки или малки групи, като след това те сравняват и дискутират отговорите си.

От изложеното по-горе може да се заключи, че разделителната линия между бихевиористичното и комуникативното чуждоезиковото обучение е по отношение както на типа софтуер, който се използва, така и по отношение на субекта, използващ конкретен софтуер, а именно, учителя и учениците.

Въпреки че комуникативното чуждоезиковото обучение се приема като прогресивно в сравнение с бихевиористичното, скоро и то е подложено на критика. В края на 80те много педагози смятат, че чуждоезиковото обучение не е достигнало крайния си потенциал (Kenning & Kenning 1990; Pusack & Otto 1990). Критиката посочва, че компютърът все още се използва по специален и отделен начин и ‘има принос по-скоро за маргинални, отколкото за ключови елементи’ в процеса на учене на чужд език (Kenning & Kenning 1990:90). Много учители се отдръпват от когнитивния възглед на комуникативното преподаване към по-социална и социално-когнитивна перспектива, което поставя акцент върху използването на езика в автентичен социален контекст.

Критиката на когнитивния подход в чуждоезиковото обучение създава предпоставки за появата на нови идеи и перспективи за интегрирането на технологиите в ученето на език, които намират израз в така нареченото ‘цялостно чуждоезиково обучение’ (Warschauer 1996). Тук акцентът се поставя върху търсене на начини цялостно да се интегрират различните езикови умения и технологията в процеса на усвояване на език. Социално-когнитивният подход към чуждоезиковото обучение се променя от динамично взаимодействие на учениците с компютрите към взаимодействие между учениците чрез компютрите (Warschauer & Kern 2000:11).

Конструктивистката природа на технологията за учене на език се характеризира чрез знание развито посредством диалог на целевия език (Warschauer 1996). Днес успешното учене на език не се приписва единствено на комуникативната, но и на межкултурната компетентност, която се развива чрез взаимодействие с езика в

автентичен контекст. Като акцентира на конструкта на знанието, произтичащо от реалния живот, конструктивисткото чуждоезиково обучение се различава напълно от механичния, ориентиран към продукта модел на бихевиоризма.

В контекста на 'цялостното чуждоезиково обучение', оценяването и изборът на технологиите са елементи от цялостния учебен опит. Още повече, че автентичността на електронните източници значително повишава потенциала за съдържателно конструиране на знанието посредством взаимодействие базирано на изследване (Warschauer & Kern 2000).

Цялостният подход към чуждоезиковото обучение се базира на две важни постижения в развитието на технологиите през последните десетилетия: мултимедийните компютри и Интернет. Мултимедията притежава потенциални възможности за създаване на автентична учебна среда, тъй като слушането се комбинира с виждането, точно както в реалния живот. Основното предимство на мултимедията като среда за чуждоезиково обучение е, че спомага за фокусиране на ученето върху съдържанието, без да се пренебрегват езиковите форми или стратегиите за учене.

Въпреки доказаните предимства на мултимедията за изучаването на чужд език, изникват и няколко основни проблема, свързани с използването ѝ в образователен контекст, един от които е този за качеството на наличните програми. Учителите могат да разработят собствени мултимедийни програми като използват авторски софтуер като *Hypercard* (за Macintosh) и *Toolbook* (за PC), за което обаче се изисква време и са необходими съответни умения. Това дава възможност на комерсиални разработчици да създават програми, които за съжаление не винаги се базират на ясни педагогически принципи.

Краткото проследяване на етапите на развитие на идеите за интегриране на компютърните технологии в овладяването на чужд език и анализа на изследванията на ефективността на учене с помощта на технологиите, води до следните важни заключения:

- взаимодействието и комуникацията са важни при овладяването на чужд език (Doughty 1987);
- компютрите и подходящо проектираният софтуер могат да служат за връзка между учениците и социокултурната среда (Chapelle 1995; Jonassen 1992), може да се проектира софтуер, който да улесни взаимодействието на учениците с компютрите (Bickel & Truscello 1996; Meskill 1993);
- важна характеристика на софтуера е да даде възможност на учениците да вземат контрол върху съдържанието на учебния материал и неговия подход, за да го разберат (Robinson 1989; Stevens 1992);

МУЛТИМЕДИЯТА В ПРОЦЕСА НА ОВЛАДЯВАНЕ НА ЧУЖД ЕЗИК

Терминът ‘базирано на компютрите чуждоезиково обучение’ се използва, за да оцени нарастващата роля, която компютрите имат в процеса на овладяване на език. Въпреки, че присъствието на новата технология и новите средства за нейното използване налагат развитието на нови модели на обучение, това не е причина за конструирането на нови педагогически парадигми, които да обяснят този феномен. Напълно е възможно прилагането на апробирани и доказали вече своя успех традиционни подходи и модели на чуждоезиково учене като взаимодействие в класната стая, самонасочващо се учене, използване на видео и звук в обучението по езика, като се осмисли тяхната модификация при използването на образователна мултимедия и се използват нейните потенциални възможности.

Потребностите на учениците и развитието на разбирането им за собствените им начини на учене и стратегии за усвояване на език са централни при базираното на компютри чуждоезиково обучение (Brindley 1984; Nunan 1988; Wenden 1991). Като част от тези стратегии, учениците трябва сами да изберат кое е подходящо за специфичните им потребности. В контекста на съвременното образование това може да се улесни чрез използването на мултимедията (Hoven 1997; Lian & Lian 1997). Мултимедията съдържа потенциите да повиши качеството на учебното съдържание.

Погрешно е мнението на много преподаватели, че за внедряването на мултимедията в часовете по чужд език се изисква изцяло оборудвана компютърна лаборатория, в която броят компютри да отговаря на броя на учениците и да е инсталиран най-новият софтуер. Тази идеална ситуация почти не се среща в съвременните училища и не е задължително да донесе очаквани и желани положителни резултати, тъй като взаимодействието на ученика с компютъра би променило класната стая от място за социално събиране в място за индивидуално обучение. В зависимост от ресурсите, които са на разположение, един изобретателен учител по чужд език може ефективно да използва потенциала на мултимедийния софтуер по различни начини. Такива могат да бъдат:

- урок в компютърната зала, един компютър за двойка ученици;
- урок в компютърната зала, един компютър за група ученици;
- урок в класната стая, компютър за учителя и средство за представяне на материала (LCD проектор, монитор);
- урок в класната стая, компютър за учителя и озвучителна система;
- урок в класната стая, копия от упражнения/текстове за учениците;
- използване на мултимедийния софтуер за подготовка на уроците.

Горните методи на работа в класната стая с компютри трябва от една страна да са съобразени с логистиката на класната стая, от друга страна, по естествен начин да дадат възможност за изпълнение на задачите, съобразно своята природа. В много образователни контексти, особено тези, които включват слушане с разбиране, подготовка за говорене, работа с произношението, компютърът на учителя и звуковата система може да са достатъчни да въведат елемента на мултимедията в урока по чужд език. По този начин, един съвместен преподавател може да използва много от наличните методи за работа, подходящи за дадена ситуация, които да са в съгласие с нуждите на класа, като не е задължително всеки ученик да има компютър, за да работи.

За компютърно-базираното чуждоезиково обучение са съществени връзката и взаимоотношението между компютърните приложения за изучаване на език и съответния учебник по дадена учебна програма. Някои приложения са по-гъвкави, като позволяват лесна и лека адаптация към съответните учебници. Съществуват приложения, които са свързани с даден учебник (напр. Marketleader Interactive), създадени на негова база и като негово продължение (в случая Marketleader Intermediate) и са напълно съвместими с него, като учителят може да използва или програмата или учебника, за да преподава дадена част от материала, да оживи урока с мултимедия, да предостави лексика за самообучение или граматически задачи.

Друг вид софтуер за учене на език е пълният езиков курс (като Longman English Interactive), който е напълно разработен курс, точно като учебника, с ясно определени принципи на подбиране, подреждане и класифициране на съдържанието. Важно е подобни курсове да се следват линейно, иначе намеренията на автора за представяне, практикуване и затвърждаване на материала могат да се изопачат.

КЛАСНАТА СТАЯ КАТО УЧЕБНА СРЕДА И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ПРИ ИЗУЧАВАНЕТО НА ЧУЖД ЕЗИК, БАЗИРАНО НА НОВИТЕ ТЕХНОЛОГИИ

В много изследвания в дискутираната област, изследователският фокус е насочен към влиянието на конкретна технология върху ефективността на ученето на езика, т.е. на технологията се гледа като на инструмент за лечение, прилагано към изучаващия чужд език и след това се измерва ефектът му върху резултата. В резултат на това е трудно да се генерализират заключенията от такъв тип изследвания и те да се разпространят върху цялостния контекст на учене, а именно – класната стая като сложна учебна среда, в която ученето на чужд език е подкрепено от технологиите. Много изследователи (Chapelle 1997, 1998; Doughty 1991; Salaberry 1996, 2000; Salomon 1991; Warschauer 1995, 2000, 2002) представят ограниченията на този вид изследване, центрирано върху технологията и подчертават значението на изследвания, чиито фокус би бил по-широк и би обхванал цялостната чуждоезикова учебна среда, а не самата технология.

Според Chapelle и Jamieson (1998), изследванията върху базираното на компютри чуждоезиково обучение могат да се групират в три основни направления според обекта

на изследване: (1) такива, които изследват компютърно-базираното обучение в сравнителен план с традиционното, (2) такива, които изследват различните учебни стратегии в класната стая с използването на новите технологии, и (3) такива, които изследват отношенията и взаимодействията по време на базираното на компютрите обучение. Изследванията в тези категории, които Chapelle и Jamieson (1998) характеризират като цяло изследвания върху чуждоезиковото обучение базирано на компютрите, ясно подчитават нуждата да се проучва в по-широк контекст учебната среда за изучаване на чужди езици, която е многокомпонентна.

Според Chapelle и Jamieson (1998) не може ефективно да се наблюдава ученето, ако фокусът е насочен предимно към технологията. Те смятат, че когато се проектира и интерпретира дадено изследване, трябва да се вземат под внимание много други елементи, такива като природата на учебните задачи, особеностите на учениците и характеристиките на технологичното приложение.

Като разглежда различни теории и подходи, Gonzales-Bueno (1998) анализира ефективността от използването на интерактивната мултимедия като средство за повишаване ефективността на ученето на чужд език в и извън класната стая и определя следните черти на чуждия език, подкрепен от използването на мултимедията: (а) по-голямо количество думи; (б) по-голямо разнообразие от теми и езикови функции; (в) по-високо ниво на езикова точност; (г) повече взаимодействие, иницирано от учениците; (д) по-лично и експресивно използване на езика. От друга страна, обаче, трябва да се вземат предвид различните фактори на средата на класната стая.

Други изследвания се фокусират върху динамиката и естеството на отношенията и взаимодействията в процеса на чуждоезиковото обучение базирано на компютрите (Chun 1994; Kelm 1992; Sullivan & Pratt 1996; Warschauer 1996; Liu et al. 2003). Правейки това, те игнорират важни педагогически феномени като структурата на урока и средствата за постигане на учебните цели. Независимо от важността на същността и динамиката на взаимоотношенията и взаимодействието за процеса на учене на чужд език, те не могат да представят феномена в неговата цялост, защото игнорират много важни променливи като цели, средства, учител, ученици, които задължително трябва да се вземат под внимание, за да се оцени адекватно ученето на чужд език в новата учебна среда.

От примерите дискутирани по-горе, може да се заключи, че изследователските търсения в областта на компютърно-базираното чуждоезиково обучение се доминират от присъствието на технологиите и техния ефект, като се игнорират важни елементи на учебната среда и процеси като ролята на учителя и съответното влияние на характеристиките на ученика в учебния процес. Оценяването на класната стая като учебна среда с нейните многобройни елементи е необходимо, за да се изясни ефективността от технологията и да се разбере ученето на чуждия език като феномен.

Разглеждането на класната стая като сложна и многофакторна учебна среда е важно, за да се разбере учебната атмосфера, целите и взаимодействието за

пълноценното учене на език. Класната стая като учебна среда предоставя различни възможности на учениците да учат и взаимодействат в учебния контекст. Според Spolski (1989) и Chapelle (1997) възможностите, които предоставя учебната среда, са свързани с опита на самите участници в класната стая, със сложните взаимодействия между учителите, учениците, средствата, учебните стратегии и целите. Spolski (1989) твърди, че взаимодействието между ученика, изучаващ чужд език, и възможностите на учебната среда определят успеха на ученика в постигането на лингвистични (лингвистична и комуникативна компетентност от най-различно естество) и не-лингвистични резултати (включително промени в отношението).

Според Egbert (1993), използването на компютрите в класната стая по чужд език, отговаря на изискванията за ефективна учебна среда, защото се предоставят възможности за създаването на редица специфични условия за учене на езика като:

- **взаимодействие** - учениците имат възможност да си взаимодействат и да дискутират дадена задача;
- **възможности за изложение и представяне** - учениците имат възможност и са насърчавани да се изкажат по разнообразен и креативен начин;
- **автентични задачи** - учениците изпълняват автентични задачи;
- **време/обратна връзка** - учениците имат достатъчно време и необходимата обратна връзка;
- **осъзната познавателна способност, учебен стил и мотивация** - учениците съзнателно участват в учебния процес;
- **атмосфера** - учениците работят в атмосфера на понижено ниво на стрес и тревожност;
- **контрол** - подкрепя се автономността на ученика.

Всеки елемент от ученето на езика в известна степен е свързан с другите. Например, автентичните задачи могат да увеличат мотивацията на учениците и да ги тласкат към общуване. Повече обратна връзка и по-малкото стрес предизвикват по-голям интерес към ученето. Разбира се, тези условия не могат да представят всичките аспекти, които могат да се вземат под внимание при ученето на език. Но може да се заключи, че технологията би се приела по-естествено в класната стая по чужд език, ако се даде възможност на ученици и учители да изследват различни възможности, които тази среда им предоставя.

ЕФЕКТИВНОСТ НА УЧЕНОТО НА ЧУЖД ЕЗИК С ПОМОЩТА НА МУЛТИМЕДИЯ

Изследването на връзката между специфичните аспекти на базирано на компютрите чуждоезиково обучение и мотивацията на учениците може да подпомогне процеса на учене, като го насочи към по-ефективно конструиране на педагогическата практиката. Най-често посочваните в литературата предимства от работата с компютри в процеса на овладяване на език по отношение на мотивацията са елементът на новост (Fox 1988); индивидуалната природа на базираното на компютрите обучение (Relan 1992); възможностите за контрол на учениците (Hicken et al. 1992; Kinzie et al. 1988; Pollock & Sullivan 1990; Williams 1993); възможностите за бърза, честа и неосъдителна обратна връзка (Armour-Thomas et al. 1987; Waldrop 1984; Wu 1992).

Тези изследвания осигуряват база, върху която започва да се изгражда разбирането за потенциала на мотивацията при ученето на език базирано на компютрите. Трябва да се вземе предвид обаче, че много от тези изследвания са посветени на базираното на компютри обучение по принцип. Изучаването на чужд език включва многобройни социални, психологични и когнитивни аспекти, които не присъстват в друг тип учене, и това което мотивира изучаващия чужд език да използва компютри може да е много по-различно от онова, което мотивира учениците, изучаващи други предмети. От друга страна, повечето изследвания, които се занимават с въздействието на компютрите върху мотивацията, са остарели. През последните години най-новите технологии, като мултимедийните програми и компютърно опосредстваната комуникация, позволяват нови начини за използване на компютрите в класната стая и по този начин се появяват нови начини за мотивиране на учениците.

Мултимедията вече се използва по целия свят и нейното приложение в образованието предоставя на участниците в учебния процес нови възможности по отношение на преподаването, ученето, изследователската работа и комуникацията, както и алтернативни начини на учене като онлайн дискусии, представяне на разработки и проекти чрез помощта на софтуер.

Както сочат резултатите от изследванията в тази област, мултимедийта, използвана при овладяването на чужд език, има позитивно влияние върху обучаемите. По-конкретно, някои от заключенията твърдят, че учениците имат положително отношение към използването на компютри за учене на език (Fujieda 1999; Levine et al. 2000). В един доклад Warschauer (1996) пише, че повечето ученици се мотивират, ако учителите интегрират мултимедия в учебната програма, която им предоставя възможност за взаимосвързани дейности, помага им да получат знания и компютърни умения. Колкото повече учениците са запознати с технологията, толкова по-позитивно е отношението, което имат към нея (Jones & Fortescue 1992). Още повече, ученето със самостоятелен достъп е една от най-привлекателните и интересни характеристики при използването на компютрите в часовете по чужд език, като по този начин учениците развиват автономност за индивидуално или кооперативно учене чрез компютърно опосредствано учене (Brajcich 2000).

В последното десетилетие мултимедията се използва, за да въздейства върху цялостния учебен опит. Учители и учени публикуват резултати от проведени

изследвания за ефективността на обучението върху постижението и отношението на учениците във връзка с ученето базирано на компютри (Salaberry 2001; Oladejo 2001).

Мотивацията и отношението на учениците към езика варират в съответствие с равнището на владенето му (Mantle-Bromley & Miller 1991; Mantle-Bromley 1995). Според Schoerp и Erogul (2001) използването на компютърни технологии позволява да се развият както автономността и независимостта на учениците, така и нарастване на самостоятелното учене на език. Учениците добиват увереност чрез 'учене чрез действие' в една интерактивна среда. Компютърно базираното обучение предоставя среда, която комбинира чувството на сигурност, новост и разкриване пред реалния живот, кара учениците да установят собствен темп за учене, нараства самоуважението, подобряват се умения им. Fujieda (1999) твърди, че учениците, които участват в групови работи, имат положителна обратна връзка към технологичното приложение. Учениците разбират стойността на работата с компютър, обръщат повече внимание на механизмите на писане и се облагодетелстват от писането с помощта на компютър (Cunningham 2000).

Когато има по-малко стрес в учебната ситуация, мотивацията за учене се повишава. В резултат на това, ученето е ефективно. Warschauer (1996) пише 'Ако на учениците им се даде възможност да работят с технологията по време на часовете по чужд език, те се мотивират да учат'. Това изказване е сходно с мнението на Jones (1992), че по-задълбоченото познание на учениците относно технологията повишава тяхното позитивно отношение към нея.

Въпреки, че боравенето с технологията не винаги е лесно, учениците са очаровани от функциите ѝ, от представянето на уроците базирани на компютър, от шанса да практикуват езика по нов начин. Автономността на учениците и ученето на езика могат значително да се развият, ако технологията се интегрира подходящо в учебния план.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение може да се обобщи, че изследванията върху взаимодействието между технологиите и овладяването на чужд език се фокусират върху това как учениците овладяват езика, как разбират и създават света около тях, как това разбиране влияе върху връзката учител-ученик в процеса на овладяване на езика. Това води до правилното разбиране къде и как различните форми на компютърни образователни технологии могат да се вместят в по-широката картина на света на всеки отделен индивид и неговото разбиране за овладяването на езика. Интеграцията на компютърните технологии в учебната среда не клони към нито една определена теория за овладяването на езика, нито зависи от една единствена методология. През последните 100 години и учителят, и ученикът се сблъскват с различни методологии, от преподаване на граматика и превод, до писането на проекти като почти всеки метод се основава на различна теория за ученето на език. Един поглед върху интерактивната

мултимедия, която се използва при самостоятелното учене, разкрива съществуването на почти същото разнообразие от стилове и методи с учебна цел. Причините за това разнообразие са разнообразни. От една страна се забелязва значението, което се придава върху изследванията в областта на технологичния дизайн за сметка на процесите на усвояване на езика на практика. От друга страна, тъй като все повече методици по преподаване на чужд език се интересуват и занимават с дизайна на мултимедийни материали, се обсъждат случаи за по-добро разбиране на когнитивните процеси необходими за изучаването на езика и вграждане на това разбиране в съответното педагогическо и технологично учебно помагало. По този начин, започват да се правят опити да се свързват по подходящ начин холистичните подходи за изучаване на езика с все по-голямото разнообразие от софтуер за изучаване на език.

Компютърно базираната мултимедия има добре установена роля в преподаването на чужд език и учебния процес. Заедно с ускореното развитие на технологиите, мултимедията за учене на език претърпява динамична промяна като става все по-гъвкава, динамична и интерактивна учебна среда. Пазарът е наводнен от най-различни програми, свързани с обучението по чужд език, които могат да се купят навсякъде на конкурентна цена. Използването на подобен софтуер обаче, може в много случаи да бъде лишен от здрави педагогически принципи и съответно да нанесе повече вреда отколкото полза. Поради тази причина, за да се избегнат грешки и отклонения от педагогическия процес, мултимедийните продукти трябва да са базирани на учебниците от задължителната програма на учениците, като по този начин се спазват съвременните изисквания за ефективен и безпроблемен учебен процес.

ЛИТЕРАТУРА

- Armour-Thomas et al. 1987:** Armour-Thomas, E., White, M.A., Boehm, A. The motivational effects of types of computer feedback on children's learning and retention of relational concepts. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, April 1987.
- Bickel & Truscello 1996:** Bickel, B., Truscello, D. New opportunities for learning: styles and strategies for computers. *TESOL Journal*, 6 (1), 15-19, 1996.
- Brierley & Kemble 1991:** Brierley, B., Kemble, I. Computers as a tool in language teaching. New York: Ellis Horwood, 1991.
- Brindley 1984:** Brindley, G. Needs analysis and objective setting in the Adult Migrant Education Program. Sydney: NSW Adult Migrant Education Service, 1984.
- Chapelle & Jamieson 1998:** Chapelle, C., Jamieson, J. Internal and external validity issues in research on CALL effectiveness. In: P. Dunkel (ed.), *Computer-assisted language learning and testing* (pp. 37-57). Rowley, MA: Newbury House, 1998.
- Chapelle 1994:** Chapelle, C. CALL activities: Are they all the same? *System*, 22 (1), 33-45, 1994.
- Chapelle 1995:** Chapelle, C. A framework for the investigation of CALL as a context for SLA. *CÆLL Journal*, 6 (3), 2-8, 1995.
- Chapelle 1995:** Chapelle, C., A framework for the investigation of CALL as a context for SLA. *CÆLL Journal*, 6 (3), 2-8, 1995.
- Chapelle 1997:** Chapelle, C. CALL in the year 2000: Still in search of research paradigms? *Language learning and Technology*, 1 (1), 19-43, 1997.
- Chapelle 1998:** Chapelle, C. Multimedia CALL: Lessons to be Learned from Research on Instructed. *SLA Language Learning & Technology*, 2 (1), 22-34, 1998.

- Chun 1994:** Chun, D. Using computer networking to facilitate the acquisition of interactive competence. *System*, 22 (1), 17-31, 1994.
- Doughty 1987:** Doughty, C. Relating second-language acquisition theory to CALL research and application. In: W.F. Smith (ed.), *Modern media in foreign language education: Theory and implementation* (pp. 133-167). Lincolnwood, IL: National Textbook Company, 1987.
- Doughty 1991:** Doughty, C. Theoretical motivations for IDV software research and development. In M.D. Bush, A. Slaton, M. Verano, M.E. Slayden (eds.), *Interactive videodisc: The 'Why' and the 'How'* (CALICO Monograph Series, vol. 2, Spring, pp. 17-23). Provo, UT: Brigham Young Press, 1991.
- Fox 1988:** Fox, M. A report on studies of motivation teaching and small group interaction with special reference to computers and to the teaching and learning of arithmetic. Milton Keynes, U.K.: The Open University Institute of Educational Technology, 1988.
- Fujieda & Matsuura 1999:** Fujieda, M., Matsuura, H. Japanese EFL Learners' Attitudes toward CALL. *Language Laboratory*, 36, 1-15, 1999.
- Fujieda et al. 1999:** Fujieda, M., Matsuura, H., Chiba, R. Intelligibility and comprehensibility of American and Irish Englishes in Japan. *World Englishes*, 18, 49-62, 1999.
- Hicken et al. 1992:** Hicken, S., Sullivan, H., Klein, J. Learner control modes and incentive variations in computer-delivered instruction. *Educational Technology Research and Development*, 40 (4), 15-26, 1992.
- Hoven 1997:** Hoven, D. Improving the management of flow of control in computer-assisted listening comprehension tasks for second and foreign language learners. Brisbane, Australia: University of Queensland, 1997.
- Jonassen 1992:** Jonassen, D. What are cognitive tools? In: P.A.M. Kommers, D.H. Jonassen, J.T. Mayers (eds.), *Cognitive Tools for Learning* (pp. 1-6). Berlin: Springer-Verlag, 1992.
- Jones & Fortescue 1992:** Jones, C., Fortescue, S. Using computers in the language classroom. London: Longman, 1992.
- Kelm 1992:** Kelm, O. The use of synchronous computer networks in second language instruction: A Preliminary Report. *Foreign Language Annals*, 25(5), 441-454, 1992.
- Kenning & Kenning 1990:** Kenning, M.-M., Kenning, M.J. Computers and language learning: Current theory and practice. New York: Ellis Horwood, 1990.
- Levine et al. 2000:** Levine, A., Ferenz, O., Reves, T. EFL academic reading and modern technology: how can we turn our students into independent critical readers. *TESL-EJ*, 4 (4), 2000.
- Lian & Lian 1997:** Lian, A.P., Lian, A.B. The secret of the Shao-Lin monk: Contribution to an intellectual framework for language learning. *On-CALL*, 11 (2), 2-18, 1997.
- Liu et al. 2003:** Liu, M., Moore, Z., Graham, L., Lee, S. A look at the research on computer-based technology use in second language learning: a review of the literature from 1990-2000. *Journal of Research on Technology in Education*, 34 (3), 250-273, 2003.
- Mantle-Bromley & Miller 1991:** Mantle-Bromley, C., Miller, R.B. Effects of multicultural lessons on attitudes of students of Spanish. *Modern Language Journal*, 75, 418-425, 1991.
- Mantle-Bromley 1995:** Mantle-Bromley, C. Positive attitudes and realistic beliefs: Links to proficiency. *Modern Language Journal*, 79, 372-386, 1995.
- Meskill 1993:** Meskill, C. ESL multimedia: A study of the dynamics of paired student discourse. *System*, 21, 323-341, 1993.
- Nunan 1988:** Nunan, D. *The learner-centred curriculum*. Cambridge: Cambridge University Press, 1988.
- Oladejo:** Oladejo, J. An Initial Study on EFL Learners: Attitude towards Multimedia Application in Language learning, by Antonia Lin, 2001; published in *Teaching English with Technology, A Journal for teachers of English*, 3 (2), 2003.
- Pollock & Sullivan 1990:** Pollock, J.C., Sullivan, H.J. Practice mode and learner control in computer-based instruction. *Contemporary Educational Psychology*, 15, 251-260, 1990.
- Pusack & Otto 1990:** Pusack, J.P., Otto, S.K. Applying instructional technologies. *Foreign Language Annals*, 23 (5), 409-417, 1990.
- Relan 1992:** Relan, A. Motivational strategies in computer-based instruction: Some lessons from theories and models of motivation. In: *Proceedings of selected research and development presentations at the Convention of the Association for Educational Communications and Technology* (ERIC Document Reproduction Service No. ED 348 017), February 1992.
- Robinson 1989:** Robinson, G.L. The CLCCS CALL study: Methods, error feedback, attitudes, and achievement. In: W.F. Smith (Ed.), *Modern technology in foreign language education: Applications and projects*. Lincolnwood, IL: National Textbook Company, 1989.
- Salaberry 1996:** Salaberry, M.R. A theoretical foundation for the development of pedagogical tasks in computer mediated communication. *CALICO Journal*, 140, 5-36, 1996.
- Salaberry 2000:** Salaberry, M.R. L2 morphosyntactic development in text-based computer-mediated communication. *Computer Assisted Language Learning*, 13 (1), 5-27, 2000.

- Salomon 1991:** Salomon, G. Transcending the qualitative/quantitative debate: The analytic and systemic approaches to educational research. *Educational Research*, 20 (6). 10-18, 1991.
- Stevens 1992:** Stevens, V. Humanism and CALL: A coming of age. In: M.C. Pennington, V. Stevens (eds.), *Computers in applied linguistics: An international perspective* (pp. 11-38). Clevedon, England: Multilingual Matters, 1992.
- Sullivan & Pratt 1996:** Sullivan, N., Pratt, E. A comparative study of two ESL writing environments: A computer-assisted classroom and a traditional oral classroom. *System*, 24 (4), 491-501, 1996.
- Taylor & Perez 1989:** Taylor, M.B., Perez, L.M. *Something to do on Monday*. La Jolla, CA: Athelstan, 1989.
- Underwood 1984:** Underwood, J. *Linguistics, computers, and the language teacher: A communicative approach*. Rowley, MA: Newbury House, 1984.
- Waldrop 1984:** Waldrop, P. Behaviour reinforcement strategies for computer-assisted instruction: Programming for success. *Educational Technology*, 24 (4), 38-41, 1984.
- Warschauer & Kern 2000:** Warschauer, M., Kern, R.G. *Network-based language teaching: Concepts and practice*. New York: Cambridge University Press, 2000.
- Warschauer 1995:** Warschauer, M. (ed.). *Virtual connections: Online activities and projects for networking language learners*. Honolulu, HI: University of Hawai'i, Second Language Teaching and Curriculum Center, 1995.
- Warschauer 1996:** Warschauer, M. Computer-assisted language learning: an introduction. In S. Fotos (Ed.), *Multimedia Language Teaching*, 3-20. Tokyo: Logos, 1996.
- Warschauer 2000:** Warschauer, M. Online learning in second language classrooms: An ethnographic study. In: M. Warschauer, R. Kern (eds.), *Network-based language teaching: Concepts and practice*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Warschauer 2002:** Warschauer, M. A developmental perspective on technology in language education. *TESOL Quarterly*, 36 (3), 453-475, 2002.
- Wenden 1991:** Wenden, A. *Learner strategies for learning autonomy*. New York: Prentice Hall International, 1991.
- Williams 1993:** Williams, M. A comprehensive review of learner-control: The role of learner characteristics. Paper presented at the Convention of the Association for Educational Communications and Technology Sponsored by the Research and Theory Division, New Orleans, LA (ERIC Document Reproduction Service No. ED 362 211), January 1993.
- Wu 1992:** Wu, Y.C. Computerized teachers' praise: Incorporating teachers' images and voices. Paper presented at the annual meeting of the Mid-South Educational Research Association, Knoxville, TN (ERIC Document Reproduction Service No. ED 354 873), November 1992.

Контакти

Е. Попандонова, докторант, Софийски Университет, asolshine@yahoo.com